

KEHITTÄMISHANKE – LYONIN MALLI

Sara Kuusi – Helsingin kulttuurikeskus

	sivut
1) Taustaa	1-2
2) Lyonin kaupunki- ja kulttuuripolitiikan raamit	2
3) Neljä strategista toimintapilaria	2-5
3.1 Kulttuurinen aluetyö	2-3
3.2. Temaattisuus	3-4
3.3. Tiedotus ja arviointi	4
3.4. Kulttuurisopimus kaupungin ja laitosten välillä	4-5
4) Esimerkkejä toiminnasta	5-8
5) Toiminnan seuranta ja analysointi	9
6) Johtopäätökset	9-10

1. Taustaa

Niin sanottua Lyonin kulttuurityön mallia ryhdyttiin kehittämään kymmenen vuotta sitten. Malli on herättänyt kiinnostusta kansainvälisellä tasolla ja muutamat muutkin Ranskan kaupungit (mm. Pariisi ja Toulouse) ovat ottaneet vastaavat toimintatavat käyttöön. Lyonin hyvät kokemukset olivat kantautuneet myös Helsinkiin asti ja niistä syntyi kimmokkeeni tutkia mallia tarkemmin Taivex pintojen kehittämishankkeessani.

Kuvaan kehittämishankkeessani Lyonin kulttuuripolitiikkaa ja erityisesti sen lippulaivaa *Charte de coopération culturelle* – sopimusta. Kyseinen sopimus on kaupungin ja sen 22 kulttuuri- ja taidelaitoksen välinen eräänlainen kulttuuriyhteistyön perussopimus. Tavoitteeni on selvittää sopimuksen taustoja, sekä hyviä ja huonoja kokemuksia ja hankesisältöjä. Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta kehittää avustuskenttää ja eri rahoitusmalleja ja tässä työssä myös kansainväliset esimerkit ovat arvokkaita. *Ns. hors les murs* –toiminta eli laitosten seinien ulkopuolella tapahtuva kulttuurityö on saamassa yhä enenevää merkitystä ja arvostusta

eurooppalaisella tasolla. Myös Helsingissä on nähty hyviä avauksia tällä kentällä (esim. Kansallisteatterin 5.näyttämö).

Työskentelen Helsingin kaupungin kulttuurikeskuksessa suunnittelijana. Työtehtäviini kuuluu kansainvälinen yhteistyö ja verkostotoiminta sekä avustusten käsitteleminen. Olen toteuttanut kaksi tutustumismatkaa Lyoniin vuoden 2011 aikana. Tapasin matkoilla Charte de coopération culturelle –sopimuksesta vastaavia virkailijoita Lyonin kaupungin kulttuuritoimessa ja pääsin tutustumaan muutamiin kulttuurilaitoksiin ja kulttuurisen aluetyön toteuttajiin. Lokakuun 2011 matka toteutettiin Taivex –hankkeen puitteissa ja siihen osallistui 12 henkilöä. Matkoilla nähdyt asiat ja käydyt keskustelut ovat vahvistaneet käsitystäni siitä, että kaupungissa toteutettavasta kulttuurityöstä voisi olla myös Helsingin toimijoille hyötyä. Mallin soveltamiseen palataan tarkemmin tekstin johtopäätöksissä.

2) Lyonin kaupunki- ja kulttuuripolitiikan raamit

Ranskassa kaupunkipolitiikka nojaa kaupunkien sosiaalista tasa-arvoisuutta edistävään sopimukseen Contrat Urbain de Cohésion Sociale eli CUSC. CUSC on Ranskan valtion, Lyonin kaupungin ja Rhône Alpes aluehallinnon ja maakunnan hallintoelinten yhteinen poliittinen sopimus alueen kehittämiseksi. CUSC on valtakunnallinen sopimus, mutta Ranskan valtio antoi 1980 -luvulta lähtien kaupungeille vapauden valita itse painopistealueet, joita ne haluavat kehittää ja niiden avulla täyttää yhteisen sopimuksen vaatimukset. Lyonissa kulttuuri on nostettu kärkeen. Se on koettu yhtä tärkeäksi vetovoimatekijäksi kuin talous, opetus tai työllisyys.

Tämä poliittinen valinta on kaiken kaupunkipolitiikan ydin. Toinen kriittinen tekijä on, että kulttuuria ei ymmärretä Lyonissa erilliseksi saarekkeeksi, vaan kaupunkipolitiikan sykkiväksi sydämeiksi. Kulttuuriasioista vastaavan apulaiskaupunginjohtajan mukaan: ”Kulttuuri on työkalu, jolla nostetaan asukkaiden ja asuinalueiden arvoa”. Lyonissa asukas onkin aina kaiken ytimessä ja asukkaat osallistuvat oman kaupunkinsa kehittämiseen.

Kaupungin vahva tahtotila näkyy myös rahoituksessa, kaupungin budjetista 20% suunnataan kulttuuriin. Tarkemmat kaupunkipolitiittiset linjaukset tehdään neljän vuoden jaksoille.

3) Neljä strategista toimintapilaria

Lyonin malli perustuu neljään strategiseen pilariin: alueellisuus, temaattisuus, tiedotus sekä kulttuurilaitosten jalkautuminen. Nämä pilarit menevät myös osin päällekkäin.

3.1. Kulttuurinen aluetyö (axe projet culturel de quartier)

CUSC sopimukseen on nostettu Lyonissa 10 kaupunginosaa, jotka tarvitsevat erityistä huomiota. Kaupunginosat ovat hyvin erilaisia identiteetiltään ja myös ongelmat ovat niissä erityyppisiä. Osa näistä haasteellisista alueista on keskustassa, kyse ei siis ole pelkästään ongelmalähiöiden kehittämisestä.

Jokaisessa kaupunginosassa toimii ns. Équipe de maîtrise d'oeuvres, eräänlainen poikkihallinnollinen ammattilaisten ryhmä. Ryhmää vetää kaupungin edustaja ja mukana on edustajia eri hallintokunnista ja tahoilta (mm. koulut, asukasjärjestöt, nuorisotalot, sosiaalikeskukset, työvoimatoimistot). Työryhmä määrittelee jokaiselle nelivuotiskaudelle linjaukset ja haasteet, joita halutaan alueilla kehittää. Kulttuuri nivotaan kaupunginosien muutokseen ja asuinalueiden kehittämiseen. CUCS sopimuksen mukaan, jokaisesta kulttuurihankkeesta on synnyttävä jotain paikallista lisäarvoa (asukkaalle, asuinalueelle).

Duchèren kaupunginossa on käynnissä valtava rakenteellinen muutos. Duchèren lähiö on 60-luvulla rakennettu, jättiläismäisten vuokratulojen hallitsema kaupunginosa Länsi-Lyonissa. Alue on tunnettu räjähdysmäisesti kasvaneiden sosiaalisten ongelmien ja työttömyyden takia. Käynnissä on parhaillaan kaupunginosan kehittämisprojekti ja uudelleenrakentaminen. Erilaiset kulttuurisisällöt ovat tukeneet asukkaita vaikeissa vaiheissa ja elämänmuutoksessa. Muutosprosessin aikana taiteilijaryhmät ovat mm. toteuttaneet työpajoja asukkaiden kanssa, tehneet lukuisia ympäristötaideteoksia työmailla, pystyttäneet väliaikaisen nykytaidemuseon tyhjään rakennukseen ja perustaneet elokuvateatterin entisen kirkon tiloihin. Alueen asukasjärjestöt ja nuorisotalo ovat myös olleet aktiivisia.

Guillotièren kaupunginosa sijaitsee puolestaan keskustassa. Alueen viihtyisyyttä on parannettu lisäämällä viheralueita sekä erityyppisillä ympäristötaidehankkeilla (mm. asukaspuutarha tyhjällä tontilla ja seinämaalaukset eri kortteleissa). Kaupunkitilaa hyödynnetään rohkeasti ja tyhjäksi jääneitä rakennuksia on otettu aktiivisesti tilapäiskäyttöön. Hyvänä esimerkkinä on keskeisellä paikalla ollut rapistunut maauimala, jossa on pidetty mm. taidenäyttelyitä ja asukkaiden omia tilaisuuksia.

Itä-Lyonissa sijaitsevassa Vaulx en Velinin – La Soien kaupunginosassa rakennetaan parhaillaan asuintaloja ja suurempaa kauppakeskusta vanhojen teollisuushallien tilalle. Joka toinen vuosi järjestettävä kansainvälisen Biennale de Lyon taidetapahtuman näyttelyt on hajautettu kaupunginosiin, joista yksi on tänä vuonna ollut em. uudisrakennusalue. Uudistuva kaupunginosa tulee näin tutuksi näyttelyyn liittyvien kulttuuritapahtumien kautta lyonilaisille. Osa projektin rahoituksesta saadaan rakennuttajilta, jotka myös hyötyvät alueen tunnettavuuden kasvamisesta.

Vaikka 10 valitussa haasteellisessa kaupunginosassa asuu vain noin 15% Lyonin kaupungin asukkaista, on selvää, että kehittämistoimet, joita niissä toteutetaan koskettavat huomattavasti laajempaa asukasmäärää.

Alueellinen vuorovaikutus on ensisijaista, vain yhteistyössä eri toimijoiden kanssa voi syntyä pysyviä ja onnistuneita hankkeita. Kaupunginosien paikalliset järjestöt, ryhmät ja myös viranomaistahot toimivat ruohonjuuritasolla ihmisten arjessa ja ovat myös perillä asukkaiden toiveista ja tarpeista.

3.2. Temaattisuus (axe de grand thèmes)

Toinen lähestymistapa on teemapohjainen. Jokaisen kauden yhteiset teemat määritellään yhdessä vastaavissa työryhmissä kuin kulttuurisen aluetyön osalta. Ryhmä linjaa myös tarkemmat alateemat ja suuntaukset, joita työistetään. Teemat käsittelevät esim. diversiteettiä, taiteilijan roolia

kaupungin muutoksessa, hip hop kulttuuria, asukkaiden muistoja / muistinkeruuta ja digitaalista kulttuuria. Näiden linjausten pohjalta käynnistetään kohdennettu avustushaku, johon kaupunki voi myöntää harkinnanvaraista rahoitusta.

Teematyöskentelyssä on olennaista taiteilijoiden, instituutioiden ja harrastajien vuorovaikutus. Hip hop on esimerkiksi valittu yhdeksi teemaksi, koska se on suosittua lähiöissä. Käytännötasolla se tarkoittaa sitä, että taiteilijat ja harrastajat tutustuvat toisiinsa erilaisten hankkeiden kautta ja niiden edetessä, taidelaitokset voivat tarjota tilojaan ja osaamistaan.

3.3. Tiedotus ja arviointi (axe information et formulation)

Kolmas pilari sisältää toiminnan ja hankkeiden arvioinnin ja tiedotuksen, jota jatkuvasti tarvitaan kehitystyössä. Kerran vuodessa järjestetään ”Journées cultures de ville” seurantaseminaareja, joissa toimijat tapaavat ja analysoivat mennyttä toimintakautta. Kaupungin kulttuuritoimen koordinoima arviointikokonaisuus sisälsi tänä vuonna 14 työpajaa eri kaupunginosissa ja päätöstapahtuman kaupungintalolla. Päätapahtuman isäntinä toimivat kaksi apulaiskaupunginjohtajaa (kulttuuriasioista vastaava johtaja ja tapahtumat, nuoriso ja yhteisöllinen elämä –kokonaisuudesta vastaava johtaja).

Työpajat ovat ilmaisia ja ne suunnitellaan yhteistyössä taidelaitosten ja aluetoimijoiden kanssa. Tilaisuuksissa ei ole varsinaisia puheenvuoroja, yleensä vain vetäjä ja teemat ovat etukäteen määrättyt. Osallistujat saavat yleensä muutamia kysymyksiä ja materiaaleja etukäteen pohdittavaksi. Työryhmien kommentit kootaan ja analysoidaan ja ne otetaan huomioon dokumentissa, jonka pohjalta seuraava nelivuotiskausi linjataan. Kyseessä on siis demokraattinen prosessi. Kentän toimijat ovatkin kokeneet, että heidän ääntään kuunnellaan. Nykyään n.1500 toimijaa on mukana kehitystyön verkostossa.

3.4. Kulttuurisopimus kaupungin ja laitosten välillä (Charte de coopération culturelle)

Neljäs pilari on kehittämishankkeeni tärkein osa eli kulttuurilaitosten verkosto osana kaupunkikehittämistä. Charte de coopération culturelle on Lyonin kaupungin ja sen 22 taide- ja kulttuurilaitosten välinen yhteistyösopimus. Sopimuksen tavoitteena on taata kulttuurin ja taiteen saavutettavuus sekä asukkaiden osallisuuden kehittäminen. Kulttuuriyhteistyösopimus mobilisoi kulttuuri- ja taidelaitoksia ja edellyttää niitä toimimaan seiniensä ulkopuolella. Asiakirja edellyttää laitoksilta aktiivista yhteistyötä erilaisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa niin sosiaali-, koulutus-, kuin taidealalta. Mukana on mm. museoita, teattereita, tanssin talo, ooppera, kaupungin kirjasto, orkesteri ja arkisto. Liitteenä olevassa taulukossa on lueteltu mukana olevat laitokset ja ne kaupunginosat, joissa hankkeita on toteutettu.

Lyonissa kulttuurilaitosten tuki on kattava, se lohkaisee peräti 90% kaupungin kulttuuribudjetista. Laitoksia tuetaan vahvasti muutenkin; kaupunki omistaa rakennukset ja suuri osa työntekijöistä on kaupungin palkkalistoilla. Laitosten asema on erittäin vahva ja Lyonin taidelaitoksiin on vuosien saatossa kutsuttu maailmankuuluja johtajia.

Charte de coopération culturelle- sopimus syntyi pitkän neuvottelu- ja suunnittelutyön pohjalta. Kun sopimusta ryhdyttiin laatimaan reilu 10 vuotta sitten, todettiin, että laitokset nielevät leijonanosan kulttuuribudjeteista mutta yleisöt ovat pysyneet samantyyppisinä ikuisuuden. Laitoksissa on myös paljon tietotaitoa, jota ei aikaisemmin tarpeeksi hyödynnetty.

Valmisteluvaiheessa eri asuinalueiden tarpeet ja toiveet listattiin jokaisen kaupunginosan vastaavan ryhmän kanssa ja asukkaita kuunneltiin erityisen paljon. Myös kulttuurilaitoksilta pyydettiin kuvaus niiden toiminnasta ja tavoitteista. Tämä prosessi oli tärkeää kaupunkilaisten näkökulmasta ja pakotti myös laitokset tavanomaista syvempään itseanalyysiin.

Kuten mainittu, jokaiseen kaupunginosaan on perustettu komitea kulttuuria varten. Kulttuurilaitosten edustajia on kutsuttu mukaan näihin komiteoihin ja he käyvät jatkuvaa dialogia eri toimijoiden ja järjestöjen kanssa. Jokaisessa kulttuurilaitoksessa on myös nimetty yhteyshenkilö, joka vastaa Charte- sopimuksen koordinoimisesta. Charte- sopimusta koordinoi kaupungin kulttuuritoimen Mission culturelle -toimisto, jossa työskentelee kolme henkilöä. Kaupungin kulttuuritoimen hallinnossa työskentelee noin 30 henkilöä, mutta yhteensä yli 1200 henkilöä kulttuurialalta on kaupungin palkkalistoilla (kaupunginorkesteri, museot, arkisto jne.).

Ajatus on, että laitokset tekevät seinien ulkopuolista toimintaa niille ominaisella tavalla eli niin kuin jokaiselle heistä on luontevaa. Laitokset valitsevat itsenäisesti teemat ja alueen, joilla työskentelevät. Noin 100 projektia vuodessa toteutetaan näiden 22:den laitoksen toimesta. Hankkeet suunnataan erityisesti vähäosaisimmille asukasryhmille, jotta he pääsisivät nauttimaan kulttuuritarjonnasta ja kulttuurihankkeiden avulla parantamaan elämänlaatuaan. Uusien, yhä monimuotoisempien yleisöjen tavoittaminen on kaikkien yhteinen tavoite. Kaupungin edustajan mukaan, sopimuksen puitteissa toteutettavista hankkeista 1/3 on loistavia, 1/3 hyviä ja loput 1/3 vaativat vielä kehittelyä. Sopimus on myös lisännyt laitosten välistä yhteistyötä ja tervettä kilpailua, museot ovat esimerkiksi tehneet yhteistyötä digitaalinen kulttuuri- teeman alla.

Kulttuurilaitokset eivät saa ylimääräistä rahaa kansalaishankkeilleen, se on perustoimintatuen saamisen edellytys. Aluksi reaktiot olivat hyvin epäileviä, mutta vähitellen laitokset ovat kuitenkin huomanneet, että projekteista on heille myös hyötyä. Kuten lähes jokaisessa eurooppalaisessa kaupungissa tällä hetkellä, Lyonissakin taloudellinen tilanne on yhä tiukempi ja kaupungin budjettia leikataan. Keskustelua käydään verovarojen käytöstä ja laitoksilta vaaditaan yhteiskuntavastuuta. Jalkautuminen onkin tuonut laitoksille hyödyllisiä imagovoittoja taistelussa resursseista. Kulttuurisopimuksella on myös vahva poliittinen painoarvo ja se on koettu arvokkaaksi työkaluksi.

4. Esimerkkejä toiminnasta:

Théâtre des Célestins

Célestinsin teatteri on yksi neljästä kaupunginteatterista. Sen vuosittainen budjetti on 8 miljoonaa, joista 4,5 miljoonaa on kaupungin avustusta. Teatterin ohjelmistossa on vuosittain 250 esitystä, joista n.35 esitystä järjestetään seinien ulkopuolella.

Teatterin yleisöstä peräti neljäsosa on alle 26- vuotiaita. Yleisön monimuotoistaminen ja nuorentaminen on ollut strateginen valinta, jota on tehty tarkoilla ohjelmistovalinnoilla sekä erilaisilla kohdennetuilla lipputarjouksilla ja alennuksilla. Taiteellinen laatu on kuitenkin aina päätekijä ohjelmistovalinnoissa.

Ranskassa esiintyvät taiteilijat työskentelevät produktiokohtaisesti. Célestinsin näyttelijät palkataan myös aina kunkin ohjelmiston mukaan. Näyttelijöiden työ sopimukseen kirjataan myös velvollisuus osallistua teatterin linjaamiin kansalaishankkeisiin, eikä siitä työstä makseta erillistä korvausta.

Teatteri toteuttaa Charte culturelle –sopimuksen puitteissa monipuolista ja systemaattista toimintaa. Taiteilijat ovat järjestäneet pienimuotoisia teatterihetkiä (15-40min) esim. kirjastossa, kouluissa ja muissa kaupunginosien eri yleisötiloissa. Näyttelijät kohtaavat näissä tilanteissa erityyppistä yleisöä, joista osa ei välttämättä ole ikinä käynyt teatterissa. Kohtaamiset herättävät yleensä paljon kysymyksiä ja ajatuksia. Myös vankiloissa on tehty esityksiä ja kirjoitustyöpajoja ja roolityöpajoihin on lainattu lavasteita ja pukuja.

Teatterinäytelmien harjoitusprosessi on tärkeä esittää yleisölle ja teatteri avaa säännöllisesti ovensa erilaisille kohderyhmille (yli 5000 kävijää vuodessa). Erityisesti koululaiset käyvät seuraamassa avoimia harjoituksia. Yleensä ohjaajat suhtautuvat myönteisesti ko. käytäntöön. Kahden kuukauden harjoitusjakson aikana voidaan järjestää kolme avointa harjoitusta. Teatteri järjestää myös lukuhetkiä lukiolaisille ajankohtaisista näytelmäteksteistä sekä erilaisia työpajoja.

Teatterin vastaanottovirkailijoiksi palkataan säännöllisesti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria kuukauden ajaksi. Nuorille annetaan työtehtäviä asiakaspalvelusta aulasta, narikasta, lipunmyynnistä yms. Nuoret etsitään yhteistyössä eri sosiaaliviranomaisten ja työvoimatoimistojen kanssa. Työnhaku itsessään on tärkeä ja hyödyllinen prosessi kyseisille nuorille (CV:n ja hakemuksen laatiminen, itsensä markkinointi, työhaastattelu yms.). Palkka ja muut työehdot ovat täysin samat kuin muilla teatterin asiakaspalvelusta vastaavilla työntekijöillä.

Teatterin edustajan mukaan, nuorten työllistäminen on koettu erittäin myönteiseksi; nuorten itsetunto vahvistuu ja heidän usko tulevaisuuteen paranee. Työllistämiskäytäntö on ollut hyödyllinen myös vakituisen henkilökunnan näkökulmasta, he ovat vastuussa näiden nuorten työnohjauksesta. Teatteri on vuosien aikana pystynyt vakinaistamaan kaksi työllistämisen kautta rekrytoitua nuorta.

Ooppera

Oopperan toiminta on todella vaikuttavaa, he myös panostavat selvästi eniten resursseja sosiaalisen työn toteuttamiseen. Oopperan muusikot ja tanssijat ovat kaupungin palkkalistoilla. Tämän lisäksi he saavat tuntipalkkaa kun osallistuvat Charte toimintaan. Laulajat, muusikot ja tanssijat ovat osallistuneet kaupunginosan erilaisiin tapahtumiin, juhliin ja taidekasvatushankkeisiin.

Oopperan edustaja painottaa kuitenkin, että hankkeen onnistuminen riippuu pitkälti taiteilijan intresseistä eli hänen omasta tahtotilasta ja kiinnostuksesta, silloin myös taiteilijat sitoutuvat vahvasti hankkeen toteutukseen.

Ooppera on työstänyt pitkäaikaisia hankkeita, loistavana esimerkkinä kunnianhimoinen Kaléidoskope –projekti, joka toi yli 300 amatööriä eri kaupunginosista ja ikäryhmistä esiintymään lavalle. Hankkeeseen osallistui myös yli 100 freelancetaiteilijaa kun vakituiset taiteilijat eivät

voineet sitoutua liian tiukkoihin harjoitusjaksoihin normaalin esitystoiminnan lisäksi. Projekti huipentui esityksiin Oopperan isolla lavalla.

Koululaisille järjestetään Oopperan esitysten jälkeen taiteilijatapaamisia, joissa keskustellaan ja myös kritisoidaan esitystä. Näin kannustetaan lapsia ja nuoria argumentoimaan. Kritiikin vastaanottaminen ja käsitteleminen on myös hyödyllistä taiteilijoille. Arviolta 3000 lukiolaista pääsee katsomaan esityksiä vuodessa. Aluehallinto eli Région Rhône Alpes ostaa liput esityksiin, jotka Ooppera valitsee.

Taiteilijat ovat toteuttaneet pienimuotoisia esiintymisiä sairaaloissa noin kolme kertaa vuodessa kuten myös muutamia erillishankkeita, esim. Taikahuilun esittäminen nuorten mielenterveyspotilaiden kanssa. Koululaisille ja vanhuksille on järjestetty erityisnäytöksiä aamupäivisin.

Ooppera koordinoi lisäksi Danse à petit pas -hanketta, joka kannustaa tanssijoita esiintymään myös sanallisesti. Hanke koostuu kolmesta osasta, jotka tanssija esittää koululaisyleisölle:

- 1) tanssiesityksen
- 2) esityksen videointi
- 3) pienen luennon pitäminen, esim. tanssin historiasta

Ooppera saa paljon yhteydenottoja, vierailijat ja yhteistyökoulut / tahot valitaan yleensä niistä kahdesta kaupunginosasta, jotka on merkitty Oopperan prioriteeteiksi. Oopperan tiloja annetaan myös muiden kulttuuritoimijoiden tuottamiin tapahtumiin, näin lisätään Oopperan saavutettavuutta ja demystifioimista.

Tanssin talo

Tanssin talo on toteuttanut toimintaa kolmessa eri kaupunginosassa, erityisesti koulujen kanssa. Vuoden 2006 aikana yli 900 lasta pääsi tutustumaan näytöksiin. Yhteistyötä on tarkoitus tiivistää entisestään, suunnitteilla on mm. työpajoja, erityisnäytöksiä ja keskusteluja koululaisten kanssa. Yksi tanssiryhmä on myös käynyt säännöllisesti esiintymässä vankiloissa. Tanssin talo osallistuu vahvasti taiteilijoiden omien tuotantojen tukemiseen ja taiteilijaresidensseihin valitaan nuoria nousevia kykyjä, joiden tuotantoihin laitos osallistuu.

Nykytaiteen museo

Museo on toteuttanut näyttelyn Duchère:in alueella, kymmeniä tauluja tuotiin museon kokoelmista ulos erillisnäyttelyyn. Taidetyöpajoja on järjestetty vankiloissa ja sairaaloissa. Museo on kehittänyt saavutettavuuttaan, mm. luomalla uuden nettisivuston, joka soveltuu myös erityisryhmille kuten näkövammaisille. Museo on myös työstänyt uutta materiaalia kuten DVD levyjä ja julkaisuja yleisölle, joka ei pääse näyttelyihin paikan päälle.

Konservatorio

Konservatoriolla on vahva alueellinen kattavuus ja hyvä yhteistyöverkosto koulujen kanssa. Se on kehittänyt erityisesti nuorten kuorotoimintaa kaupunginosissa ja järjestänyt konsertteja

sairaaloissa sekä vanhustentaloissa. Konservatorion eri toimipisteissä pidetään myös työpajoja koululaisille, joissa tutustutaan eri soittimiin. Konservatorio tekee tiiviisti yhteistyötä musiikin levityskanavien kanssa eli radioasemien, konserttikeskusten, yms. kanssa, jotta nuorille tarjoutuisi esiintymistilaisuuksia ja kontakteja.

Kaupunginkirjasto

Kirjasto on alueellisesti vahva toimija, ja aluekirjastoja löytyy jokaisesta 10:stä kaupunginosasta. Kirjasto on tehnyt paljon hankkeita ja työpajoja nuorten ja lasten kanssa, mm. kirjoitustyöpajoja ja myös erityisryhmille ja ongelmanuorille suunnattuja pajoja (esim. Rap- työpaja ja Mikä on ammattisi? - hanke, jonka avulla lapsille ja nuorille esitellään ammattilaisten ja vanhempien avulla eri ammatteja).

Bibliobus kirjastobussi kiertää eri kaupunginosissa sekä sairaaloissa ja vankiloissa. Vankiloihin on viety myös kirjastoammattilainen kertomaan kirjastonhoidosta (miten kirjoja hankitaan, miten niitä hoidetaan yms.) ja lukupiirejä on pidetty vankiloissa erityisesti nuorten parissa. Kirjaston saavutettavuutta on parannettu, näkövammaisten palveluja on kehitetty ja vammaisia työharjoittelijoita on otettu aluekirjastoihin töihin. Kirjastot osallistuvat aktiivisesti kaupunginosien asukasjuhliin (esim. järjestämällä lukuhetkiä puistoissa) ja kirjaston tiloja on annettu asukasjärjestöjen käyttöön.

Les Subsistances

Les Subsistances on entinen luostari ja armeijan viljavarasto sekä leipomo. Ainutlaatuinen rakennus siirtyi vasta vuonna 1995 kaupungille, silloinen kaupunginjohtaja vaikutti vahvasti rakennuksen säilymiseen ja siirtymiseen kulttuuritoimintaan. Nykyään Les Subsistances on residenssi -ja kulttuurikeskus, joka kutsuu itseään luovan taiteen laboratoriksi.

Taiteilijaresidenssissä olevien taiteilijoiden (erityisesti tanssi, sirkus ja teatteri) velvollisuuksiin kuuluu osallistua ns. hors murs toimintaan, se on kirjattu heidän residenssisopimukseen. Taiteilijat toteuttavat mm. erilaisia työpajoja, keskustelutilaisuuksia, pienimuotoisia esityksiä mm. kouluissa, kirjastoissa ja vankiloissa, sekä avoimia harjoituksia ja esityksiä. Subsistancen taiteilijat ovat toteuttaneet myös yllätyksellisiä esityksiä ”partout” eli tavanomaisissa paikoissa kaupunkilaisten arkiympäristössä (koulujen pihalla, talojen rappukäytävissä, kaupoissa).

Subsistancen toimistolla työskentelee 18 henkilöä. He suunnittelevat yhdessä ohjelman niille tahoille (koulut, asukasjärjestöt jne.), jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa yhteistyöstä taiteilijoiden kanssa. Haasteena on tiedotus, koska valitut residenssitaiteilijat ja heidän hankkeet tiedetään lyhyellä varoitusajalla eli pitkäntähtäimen suunnitelmia ei ole. Taiteilijahaku on jatkuva ja vain kuusi kuukautta ennen residenssijaksoa valitaan kunkin kauden taiteilijat.

5. Toiminnan seuranta ja analysointi

Kulttuurisopimuksen seuranta on kehitetty viime vuosina ja määrällisiä indikaattoreita on luotu. Keskeiset indikaattorit ovat:

- 1) miten paljon rahoitusta käytetään laitoksissa ko.hankkeisiin
- 2) miten suuri osa yleisöstä on määritellystä haasteellisesta kaupunginosasta
- 3) laitoksen puolelta tehty yhteistyö, kuinka paljon henkilökunta on osallistunut eri työryhmiin
- 4) tiedotus, kuinka hyvin laitos on sisällyttänyt ko.hankkeet yleiseen tiedotukseensa

Nämä indikaattorit lisätään kirjalliseen raporttiin, jonka laitokset laativat vuosittain. Alun perin laitosten edustajat vastustivat kiivaasti indikaattoreiden luomista, mutta he ovat ajan kanssa ymmärtäneet seurannan merkityksen. Seurantaan kuuluu myös väritaulukon ylläpitäminen. Lyonin kaupungin edustajat sopivat yhteistyössä laitosten kanssa värikoodit hankkeille kehityskeskustelujen pohjalta. Taulukko on eräänlainen tilannearvio, jota muokataan hankkeiden kehityskaaren mukaan.

Seurantaan kuuluu myös aikaisemmin mainittu keskustelufoorumi ”Journées cultures” ja siihen liittyvät työpajat.

6. Johtopäätöksiä

Lyon on asukasmäärältään suunnilleen Helsingin kokoinen. Kulttuuripolitiikan erot ovat kuitenkin ilmeiset. Lyonissa on onnistuttu yhdistämään kaupungin kaikki virastot yhteisen tavoitetilan taakse. Helsingissä poikkihallinnollinen yhteistyö on ollut tiivis muutamien virastojen ja taidelaitosten välillä koskien vain tiettyjä ikä- ja kohderyhmiä.

Asukkaan ja asuinympäristön kehittämisen rooli on Lyonissa keskeinen. Helsingissä aluetyötä on tehty eri muodoin ja resurssein, varsinkin erilaisten projektien myötä. Kaupunginosissa toimii aluetyöryhmät, jotka voisivat olla hyvä resurssi, jos ne saisivat nykyistä vahvemman ja suunnitteluvoimaisemman aseman. Vuorovaikutusverkostoja ja paikallisten työryhmien toimintaa tulisi vahvistaa ja niihin olisi syytä saada myös kulttuurilaitosten / yhdistysten edustajia mukaan.

Syksyllä ilmestyneessä kriittisessä kirjassaan Helsinki takaisin jaloilleen (Gaudeamus) tutkija Pasi Mäenpää arvostelee Helsingin visioita ja strategioita siitä, että kaikki toiminta alistetaan näkyvyydelle globaalissa kaupunkikilpailussa. Kulttuurinkin pitää olla suurta ja loistavaa, hienoja taloja ja mittavia tapahtumia. Niillä houkutellessa kansainvälisiä yrityksiä ja turisteja kaukaiseen pohjolaan.

Lyonissa kulttuurihankkeet yhä useammin liittyvät lähiympäristöihin ja kulttuurista syrjäytyneiden mukaan vetämiseen. Taide on myös kaupunginosien uudistamisen väline. Näistä lähteistä kumpuaa suuri osa Lyonin kiinnostavuudesta ja myönteisestä imagosta. Hyvänä esimerkkinä toimii joka toinen vuosi järjestettävä Tanssin Biennale. Tapahtumaan on kuulunut tanssikoulujen ja asukkaiden järjestämä eri kaupunginosissa kiemurteleva kulkue. Tästä eräänlaisesta varsinaisten

esitysten lisäohjelmasta on ajan mittaan tullut kuitenkin koko Biennalen näkyvin ja myös kansainvälistä mediaa kiinnostavin osa.

Lyonin kulttuuriyhteistyösopimuksen vahvuus on laitosten ja paikallisten järjestöjen ja yhdistysten välinen tiivis yhteistyö. Laitokset vastaavat itse siitä, että valitsevat sopivat yhteistyökumppanit kaupunginosista. Usein myös laitosten tiloja annetaan asukasyhdistysten käyttöön. Laitokset keuhvat tiivistä yhteistyötä järjestöjen kanssa, mutta ilmaisevat myös resurssipulan vaikeuttavan mittavien hankkeiden toteutusta. Monipuolisen yleisötyön avulla laitokset ovat monipuolistaneet yleisöjään.

Helsingissä yleisötyötä on kehitetty pitkään ja loistavia esimerkkejä löytyy paljon. Helsingin kaupunginteatterin yleisötyö on osa teatterin vakituista toimintaa. Teatteri järjestää erilaisille yleisöryhmille teosesityksiä, työpajoja, teatterivierailuja ja kulissikierroksia. Tämän lisäksi myös pitkäkestoisempia yleisöhankkeita on toteutettu erilaisten ryhmien kanssa (esim. 10-luokkalaisille Spring Awakening –taidekasvatusprojekti). Vuoden 2009 aikana toteutettiin n.300 yleisötyötapahtumaa tai työpajaa, joihin osallistui yli 5000 ihmistä. Myös mm. Ooppera, Zodiak ja Q-teatteri ovat profiloituneet yleisötyön toteuttajina.

Vaikka Helsingin kaupungin poikkihallinnollista yhteistyötä on selkeästi syytä kehittää, on viime vuosina nähty ilahduttavan paljon hyviä esimerkkejä rajat ylittävistä toimenpiteistä ja hankkeista. Erityisesti kulttuurin ja opetustoimen sekä kulttuurin ja sosiaalipuolen yhdistäviä hankkeita on enenevässä määrin toteutettu. Helsingin kulttuurikeskuksessa työskentelee parhaillaan kaksi henkilöä, jotka ovat kahden eri viraston yhteisiä työntekijöitä. Tämä työskentelytapa on osoittautunut erittäin toimivaksi ja rajapintoja rikkovaksi. Tämä on ensiaskel kohti Lyonin mallia.

Helsingillä olisi paljon opittavaa Lyonin kaupungin kulttuurityöstä. Lyonin kulttuuritoimen edustajan mukaan, kaupungin tahtotila ja toimintatapa ovat syntyneet pitkällisen työn tuloksena. Hän korosti myös epäonnistumisen ja riskinoton tärkeyttä, kentän toimijoille on osoitettava luottamusta. Helsingissä kulttuurityötä ja avustuskenttää kehitetään ja nyt olisi hyvä hetki soveltaa Lyonin ajatuksia myös meillä.